

Gustafsbergs sågverk på 1870-talet med den vita herrgården uppe i backen och Burmans Glasvilla till vänster. På kajen i förgrunden de två kompanjonerna. Foto: SCA:s arkiv av målning som finns på Merlo slott.

Från kvarn och vattensåg i Jämtland till Gustafsbergs ångsåg på Alnön

Jämtländska köpmän och företagare har betytt mycket för sågverksepoken i Sundsvallsdistriktet och inte minst på Alnön. Innan ångsågarnas start 1849 sågades virke i vattensågar längs Indalsälvens och Ljungans biflöden, flottades i älvarna och exporterades ut på världsmarknaden, ofta på segelfartyg som byggts på varv i sundsvallsområdet.

I början av ångsågepoken kom två sedermera kompanjoner att lära känna varann, Gustaf Sundberg och Georg Fredrik Burman. Gustaf Sundberg, som var min mormors farfar, var son till en mjölnare i Njurunda, och kom senare att driva en tullkvarn i Hammarstrand, där man malde mot avgift. Gustafs äldre bror Fredrik var också mjölnare i Njurunda på sent 1840-tal, kanske arbetade Gustaf där innan han kom upp till Hammarstrand. Gustafs äldste bror Jo-

han var smed på Gussjösågen i Utanede, sannolikt var det genom honom Gustaf kom i kontakt med Burman och sågbranschen. Men även Fredrik etablerade sig i Jämtland under en tid som lanthandlare i Stugun och Utanede.

Denna byggnad i Kvarnbacken i Utanede uppfördes av GF Burman på 1850-talet, såldes till Fredrik Sundberg och ägdes även av brodern Gustaf

Gussjösågen, en av Jämtlands större exportsågar, låg vid Gussjöns utlopp i Kvarnbäcken en bit ovanför Utanede. Den drevs av Jonas Edholm och hans son Esbjörn. Här verkade fältjägaren Georg Fredrik Burman, son till kyrkoherden i Ragunda, som inspektor under 1850-talet och gifte sig också med Jonas Edholms dotter Malla.

Från sågen fraktades det sågade virket längs ”Brädvägen” ner till Indalsälven, buntades ihop och flottades ner till kusten med ett par karlar med båtshakar som

Tullkvarnen vid Hammarforsen, närmast vattnet

såg till att flotten inte fastnade på vägen. Lastningen av segelfartygen till olika delar av Europa krävde en lastageplats och Edholmarna köpte därför mark och anlade en lastageplats och bjälkgrop kring 1850 vid Eriksdal. Här finns uppgifter om att bröderna Fredrik och Gustaf Sundberg medverkade vid anläggandet. Detta var ingången till de tre vännernas engagemang i sågverksepoken på Alnön.

Snart efter Tunadalssågens start 1849 blev de ångsågade trävarorna efterfrågade på marknaden eftersom de inte var nedsmutsade av flottningen. Edholmarna förstod detta och anlade 1860 Alnös första ångsåg på Eriksdal. Efter några utbyggnader såldes sågen 1870 och tiden var kommen för nya och större investeringar.

1873 anlades Gustafsbergs sågverk av kompanjonerna Gustaf Sundberg och Georg Fredrik Burman, samma år som Fredrik Sundberg anlade Stockviks sågverk.

På Gustafsberg, som fick sitt namn av Gustaf och berg i Sundberg byggdes herrgården som finns kvar än idag. G F Burman, som flyttat till Sigtuna

Ovan t.h. Gustafsbergs herrgård.

Nedan: Gustafsbergs sågverk tidigt 1900-tal. Herrgården i fonden av den raka gatan finns kvar än idag. Foto: SCA:s arkiv.

och engagerat sig i travhästar, byggde sig sommarstället Glasvillan en bit från herrgården. På målningen från sent 1870-tal syns sågen och herrgården och Burmans Glasvilla, till vänster. Där ordnades åtskilliga fester med patroner och köpmän och man kan tänka sig att punschglasen klingade i de ljusa sommarkvällarna. Herrgården finns kvar men Glasvillan revs på 1950-talet. I förgrunden ser man de bägge kompanjonerna betrakta sitt verk. Målningen skänktes till Merlo slott av min mormor Märta Eriksson, född Sundberg, vars farfar var Gustaf Sundberg. Hennes far Adolf drev bolaget en tid efter Gustafs död 1886.

Hans Gillgren
Föreningen Sågverksfolket

